

Տարեկան զվ. 10 բուրլի. կես տարվանը
և 7 ամսվանը 6 բուրլի.
Առանձին համարները ԱՄԵՆ ՏԵՂ. 5 ԿՈՊ.
Թիֆլիսում գրվում են խմբագրատանը.
Մեր հասցեն՝ Тифлис, редакция «Мшак»
Сергиевская ул. № 5.
Tiflis, Rédaction „Mschak“
Խմբագրատան ա. է. լ. է. ֆ. օ. ն. № 2-53.

ՄՇԱԿ

Խմբագրությունը բաց է առաւօտեան 10-2
(բացի կիրակի և տօն օրերէն)
Յալտայարու թիւն ընդունվում է ամեն լեզուով
Յալտայարու թիւները համար վճարում են
խրաքանչիւր տողատեղին 10-20 կող.
Տպարանի ա. է. լ. է. ֆ. օ. ն. № 67.

„ՄՇԱԿԻ“ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ ԽՈՐԻՆ ՎՇՏՈՎ ՅԱՅՏԵՆՈՒՄ Ե ԽՄԲԱԳԻՐ-ՀՐԱՏԱՐԱԿԻԶ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ԶԱՅՐԱՊԵՏԵԱՆ ՔԱԼԱՆԹԱՐԻ

անակնկալ մահը, որ տեղի ունեցաւ կիրակի, հոկտեմբերի 20-ին, ցե-
րեկվայ ժամը 12½-ին.
Մարմինը յուղարկւորութիւնը այսօր, կիրակի, հոկտեմբերի 27-ին հան-
գուցեալի ընակարանից (Գրիբոէդովսկայա Ք 5), առաւօտ. ժամը 10-ին
դէպի Վանքի մայր-եկեղեցին. Թաղումը խօշիվանքի գերեզմանատանը
Գր. Արծրունու շիրմի կողքին.

„ՄՇԱԿԻ“ ԱՇԽԱՏԱԿԻՑՆԵՐԸ ԱՐՈՒ ԿԱԿԻԾՈՎ յայտնում են խմբագիր-նրատարակիչ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ԶԱՅՐԱՊԵՏԵԱՆ ՔԱԼԱՆԹԱՐԻ

յանկարծամահը, որ տեղի ունեցաւ հոկտ. 20-ին, ցերեկ. ժ. 12-ին 1/2-ին.
Մարմինը յուղարկւորութիւնը այսօր, կիրակի, հոկտ. 27-ին, հան-
գուցեալի ընակարանից դէպի Վանքի մայր եկեղեցին. Թաղումը խօշի-
վանքի գերեզմանատանը՝ Գր. Արծրունու շիրմի կողքին.

ՍՕՖԻԱ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ ՔԱԼԱՆԹԱՐԻ իր գաւակներով արտի անհուն կսկի- ծով յայտնում են ազգականներին, բարեկամներին և ծանօթներին թան- գազին ամուսնու և հօր՝ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ԶԱՅՐԱՊԵՏԵԱՆ ՔԱԼԱՆԹԱՐԻ

անակնկալ մահը, որ տեղի ունեցաւ կիրակի, հոկտեմբերի 20-ին, ցե-
րեկվայ ժամը 12½-ին.
Մարմինը յուղարկւորութիւնը այսօր, կիրակի, հոկտեմբերի 27-ին հան-
գուցեալի ընակարանից (Գրիբոէդովսկայա Ք 5), առաւօտ. ժամը 10-ին
դէպի Վանքի մայր-եկեղեցին. Թաղումը խօշիվանքի գերեզմանատանը՝
Գր. Արծրունու շիրմի կողքին.

ԵՂԻՆԷ ԽԱՄԻՏԵԱՆ ցաւօք արտի յայտնում է իր ամուսնու՝ ԿՈՍՏԱՆԴԻՆ ԽԱՏԻՍԵԱՆԻ

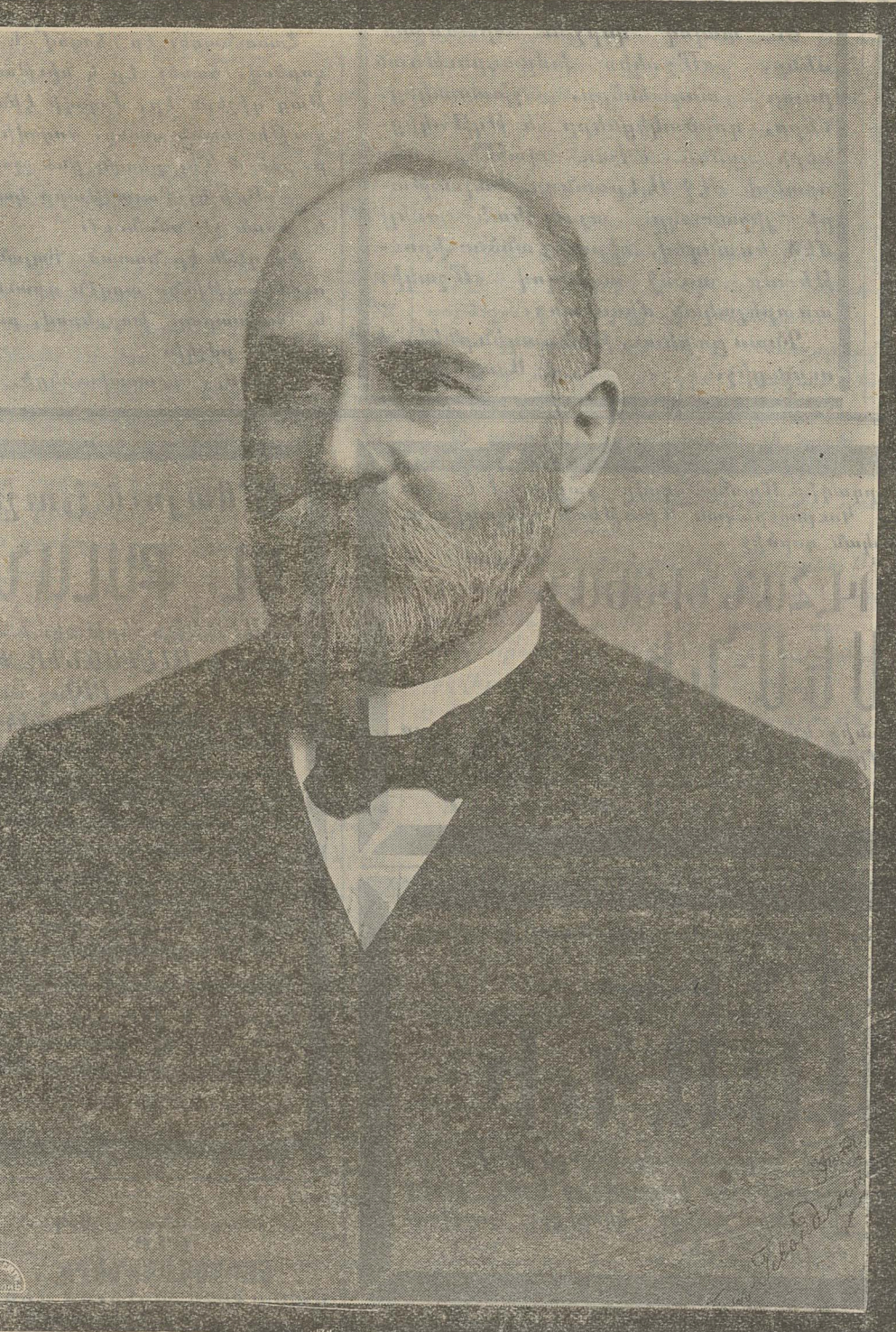
մահվան մասին Մարմինը կը համար թիֆլիսի կայարան հոկտեմբերի 28-ին, եր-
կուշաբթի, առ. ժամը 9-ին Յուղարկւորութիւնը կայարանից ժամը 10-ից դէպի
Վանքի մայր-եկեղեցին. Թաղումը կը լինի Վանքի եկեղեցու դաւթում ժամը
12½-ին.

Մարմինը, Ալեքսանդր, Գեորգ և Լևոն Խաթիսեանները իրանց ամուսինների հետ միասին և Նունէ Ալիբեկեան իր զաւակներով ցաւօք արտի յայտնում են ԿՈՍՏԱՆԴԻՆ ԽԱՏԻՍԵԱՆԻ

մահվան մասին Մարմինը կը համար թիֆլիսի կայարան հոկտեմբերի 28-ին, եր-
կուշաբթի, առ. ժամը 9-ին Յուղարկւորութիւնը կայարանից ժամը 10-ից դէպի
Վանքի մայր-եկեղեցին. Թաղումը կը լինի Վանքի եկեղեցու դաւթում ժամը
12½-ին.

ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐԻ Թաղման Կարգադրիչ Յանձնաժողովը անհուն վշտով յայտնում է, որ «ՄՇԱԿԻ» խմբագիր և հատարական գործիչ՝ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ԶԱՅՐԱՊԵՏԵԱՆ ՔԱԼԱՆԹԱՐԻ

Թաղումը տեղի կունենայ այսօր, հոկտեմբերի 27-ին, կիրակի.
Մարմինը յուղարկւորութիւնը հանգուցեալի ընակարանից (Գրիբոէ-
դովսկայա Ք 5), առաւօտեան ժամը 10-ին, դէպի Վանքի մայր-եկեղե-
ցին. Թաղումը խօշիվանքի գերեզմանատանը՝ Գր. Արծրունու շիր-
մի կողքին.

ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐԻ
(1855 թ. սեպտ. 20—1913 թ. հոկտ. 20)

ԱՐՇԱԿ, ԱԻԵՏԻՍ, ՄՈՒՇԵՂ, ԳՐԻԳՈՐ, ԱՆՈՒՇԱԿԱՆ, ԱՐՄԷՆ ԵՒ ՏԻԳ- ՐԱՆ ՔԱԼԱՆԹԱՐԻՆԵՐԸ արտի կսկիծով յայտնում են, որ իրանց եղբոր ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ԶԱՅՐԱՊԵՏԵԱՆ ՔԱԼԱՆԹԱՐԻ

Թաղումը կը լինի այսօր, կիրակի, հոկտեմբերի 27-ին.

«ՄՇԱԿ» ԼՐԱԳԻՐԻ ԳՐԱՇԱՐՄԱՆ ԿԱԶՄԸ ՍՐՏԻ ԱՆՀՈՒՆ ՎՇՏՈՎ ՅԱՅՏ. ՆՈՒՄ Ե ԻՐ ԽՄԲԱԳԻՐ-ՀՐԱՏԱՐԱԿԻԶ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ԶԱՅՐԱՊԵՏԵԱՆ ՔԱԼԱՆԹԱՐԻ

վաղաժամ մահը.
Մարմինը յուղարկւորութիւնը այսօր, կիրակի, հոկտ. 27-ին, հան-
գուցեալի ընակարանից դէպի Վանքի մայր եկեղեցին. Թաղումը խօշի-
վանքի գերեզմանատանը՝ Գր. Արծրունու շիրմի կողքին.

«ՄՇԱԿ» ԱՌԱՋԻՆԿՈՒՄ

«Մշակը» առաջիկայում կը հրատա-
րակի այն ուղղութեամբ, որով
նա յայտնի է եղել հայ հասարակա-
թեան իր քսան տարվայ գոյութեան
ընթացքում. Մշակով հաւատարմի իր
անցեալին, նա կը շարունակի գործը,
աշխատելով մշակել կեանքում երևան
եկած նոր խնդիրները և ցոյց տալ նոր
պահանջներն բաւարարութիւն տալու
միջոցները.

«Մշակը» անձանքի կը շարունակի
հասարակական կեանքի օրդանի դերը
կատարել ազնուութեամբ, լուրջ վերա-
բերվելով այդ կեանքի արտայայտու-
թիւններին.

Մենք նայում ենք կեանքի վրա ոչ
իբրեւ մի բնութիւն, որ կատարվում
է միայն գոյութեան համար կեւել, այլ
և մի մեծ ասպարէզի վրա, որ մըղ-
վում է մի ուրիշ խիստ պատերազմ
զապախանք և ինչպէս իրագործե-
լու համար, ընդհանրական բարիքներ
աւելացնելու թէ նրթական և թէ հո-
գեկան ծաւալներում.

Կեանքը, չը նայելով իր բոլոր
պրօգրամական արտայայտութիւններին,
պէտք է լինի մեծ բարոյական գաղա-
փաքների իրագործում. Ինչպէս գիւ-
ղացու ամբողջ ամիսներ՝ անձրևի, քա-
մու, նեղութիւնների տակ շարունակ-
վող աշխատանքը ունի մի վերջնական,
նրթական նպատակ—լաւ հունձ պատ-
րասել իր համար, նոյնը տեղի պէտք
է ունենայ և նրա բարոյական կեանք-
քում՝ հրանից օգտուէտ համայնքի
անդամ կազմելու. Իպոքական ուսուց-
չի մաշեցնող պարագայումը ձգտում
ունի ապագայի համար ազնիւ բաղա-
քացի պատրաստելու նպատակ. Իա-
տասանական գործը, իր մանրամասն
ընթացքներով, հարց ու փորձերով,
ունի մի նպատակ—հաստատել և պահ-
պանել արդարութիւնը. Մի ընկերու-
թեան մի հասարակական ինքնակու-
թեան օր օրի ետեկը բարկող ծանր
գործը առաջ է ընթանում ծրագրած
հետեանքներ ձեռք բերելու. Այդպէս
և ամեն մի հասարակական գործի մէջ.
Եթէ այդպէս չէ, այդպէս պէտք է
լինի.

Իսկ այդպէս լինելու համար կարեոր
է, որ երբեք չը պակասն ոյժեր և
օրդաններ, որոնք աշխատեն ծառայել
իբրեւ ընդհանրական շահերին հսկող
պահպան աշքեր և որոնք արթնան
պահեն հասարակական իր իր զգը.
Լրագրութիւնը, որ կազմած է հա-
սարակական օրդան լինելու, պարտա-
ւոր է յաճախ յիշեցնել կեանքի նպա-
տակէտներին մասին և հսկել, որ
կեանքում կատարվող գործերը չը
ընդվնէ բարի ճանապարհները և չը
մոլորվեն դէպի անգունները.

Իա, ի հարկէ, նշաւ գործ չէ, պա-
հանջում է անդադար ետանդ և աշ-
խատանք, մեր և ուրիշ ազգերի կեանքի
ընթացքի արդարութիւն, հաւաքական
գործակցութիւն.

Այս վեհ և պատասխանատու գործը,
որ այնքան աշխույթեամբ սկսել էր և
ամբողջ քսան տարի առաջ տարել
«Մշակում» նրա ինքնազիւ Գրեգոր
Արծրունին, այսօր, հիմամբայ դա-
դարումից յետոյ, զբաղւած է մեր առաջ
իր բոլոր լրջութեամբ և մեծութեամբ.
Ձեռնարկում ենք նրան շարունա-
կելու, հաւատալով որ ընդհանրական
շահերին նուրբամբ գործը կը զբաւե-
լի, նրա ժողովը մեր հասարակութիւնից
այն առաջադէմ, ազնիւ, շիտակ ոյժե-
րը, որոնք կազմվել են «Մշակի» շնոր-
հով, նրա հետ զուգընթաց. Գործեր և
պարտաւորութիւնները շատ կան կա-
տարելու, որոնք պահանջում են եր-
կաթեայ տոկոսութիւն և անդադար
աշխատանք.

Մենք լիալոյս ենք, որ «Մշակի»
բազմաթիւ բարեկամները խմբված կը
մնան նրա շուրջը, այն օրդանի շուրջը,
որը տարիների ընթացքում արտայայ-
տում էր նրա հասարակական գլա-
ցումները, պաշտպանում էր նրա շա-
հերը, խորտակում էր հասարակական
բարօրութեան փաստող ոյժերը.

Ըստառ դէպի զապախանքական, հա-
ւատ դէպի մարդը և մարդկայինը, հա-
ւատ դէպի ազնիւ գործունէութեան
յոյժական արբիւնքը,—հաւաք հա-

850. 10-4

ազգայն հայերէս վրասն Գլուխներս կորցրինք չին աստուածներն մտապանք, ուրախացինք նոր աստուածներ, նոր ճշմարտներ, նոր հրաշագործութիւններ ստեղծեցինք նման անող, և յանկարծ «Մշակը» դարձաւ ճշմարտագէտ, զիջեցաւ մեզ և այլն: Ինչպէս «Մշակը» մնացել էր նոյնը, ինչ որ էր Գր. Արծրունու օրով, լայն հայացքներով, բայց հայ թերթի, և դա բաւական էր, որ «Մշակը» ճանաչուէր յետագէտ:

Այլ քանորդ Գլուխները գլուխը չը կորցրեց, և հանդուրեցաւ Տէր-Մարտիրոսին և կենդանի մնացեալներն հետ ձեռք-ձեռք բռնած ամառը պահեց այն օրը, որ ստացել էր Արծրունու ձեռքէն: Նա հաւատարմի մնաց Արծրունու գաղափարներին:

Այժմ Մենք բոլորը դառնում ենք մեր հին աստուածներին, մեր գեղեցիկ, անմահ գաղափարներին:

Եւ Այլ քանորդ Գլուխները մահից առաջ բազմապատկուեցան ունեցած տեսնելու, որ այն հոսանքը, որը պիտի ունէր յայտնուելու, չքացաւ Գլուխներ կորցնողները խելքի եկան: Բայց կուրծք մեծ էր, դուռար: Պատմութիւնը կը տայ հանդուրեցալին նրա արժանի տեղը...

Հինքեր գնում են, անորոշ գնում: Գնաց և պաշտելի Գլուխները: Հինքեր գնում են իրար հետեւ, կարծես վայելուց աստուծոյ, որ ընկնում են հայ երկրներէն:

Ապա ձուր են նորերը: Ուր են երկուստեքները: Ո՞վ պիտի փոխարինէ հայի կուրուստը: Ազգաւ ենք, քիչ ենք թուով, սուրբանով, գիտութեամբ: Մեր կուրուստը անփոխարինելի է և զգալի ուրեմն բոլորին համար...

Այն, հինքեր գնում են, գնում են իրար հետեւ անգամ: Սուրբութեան, Տէր-Մարտիրոսին, Չաւարեան, Գլուխներ, գրեթէ մի տարւոյ միջոցում:

Տեղերը մնում են պարզ, դարձաւ: Չը կան նորերը: Ուր են նորերը: Այսօր թէ վաղը հերթն է մեզ կը գայ, եղբայր չաւարեան, արդէն վաղուց մենք հասնել ենք մեր Գործընկերին ինչպէս ենք ցած: Անք ապրելու համար շատ աշխատելով ենք: Գնաց և պաշտելի, սերելի, յարգելի Այլ քանորդը: Կարծես ամառը մեզին է մեր շուրջը, ցուրտ և խմած, որոնք թափանցում են մինչև մեր ոսկորները: Մտնում ենք, մտնում, որովհետեւ նայում ենք մեր չորս կողմերը և տեսնում ենք մի անպակաս գնում ենք, գնում են մեկը միտք ևս, անհայտ մեր բարեկամները, իսկ նորերը չեն գալիս, չը կան:

Ուր են նորերը: Պիտի դա՞ն: Ե՞րբ... Արեւոր չեն ուշանայ...

Գր. Չաւարեան
Բ Ա Ա Ա Ն Թ Ա Ր

Բաժնիկի նշանաւոր
Ան ծագել կարմիր արեւ,
Ցաւ և պայծառ է օրը:
Դի քողեր, սրբուն հանք,
Նամ արեւ արեւ...

Երբ առաջին անգամ Այլ քանորդ Գլուխները եղեցին իր սիրուն տեսնելով, եղա՜նակ էլ ինքը յորինեց:

Եւ իր գործունէութեան ամբողջ կենսաւ Այլ քանորդ Գլուխները պարզ ու պայծառ շարժւորներով էր ճշմարտի երկներին: Առաջնորդում հայրենի խոսքին երկերը հերկելու համար:

Սակայն այսօր նա ինչպէս է հազել դաժան ձմեռային վերաբերում, կրկնապատկուեց, չէ որ վաղորդեան մասնախումբն արդէն քաշվել էր...

Նա մտնում էր և դեռ այսօր էլ, թէ և հայ ցատաշունչ երեկոյն փոթորիկին հնչեց ինքն էր դիմարել և հեռադիմ յորինեցին...

Բայց նախաւոր բան չէ շարունակել զի մտաբերելու քաշ ու բորաններ: Եւ հսկան իր փայտուն կենսանք լարը կարեց փառաբան յայտնական պայծառ: Կոնքերը ու յայտնաբերել զրդիւն անմահ գրչի կոթիկին առաջ տալով, իրեն դարաւոր մի վերթարի կոթիկ:

Արծրունին, Բաժնիկի յոգեցին, զրգուցին հայրենական ոգին, միայն ու անդաւաճումը, իսկ Այլ քանորդ Գլուխները ցանկաւ սերմերը խնամեց, աշխարհ, բայց, աւանդ, դեռ հոգեւոր չէ տեսած: Հայ թորշալիք սրան էլ ուսմանու արեց:

Օրհնելի կենսանք, Այլ քանորդ Գլուխներ, սկսանա քնել, մտերմ և անմահալի ընկեր, դու մայրաց յաւիտենականութեան գրելով, բայց այսպէս թողա՞յ թիւրի գործերն ինչ անեց, ձեռն յանձնեց:

Գնաց բարեւաւ, մարմնացալ աշխատանք, յորհանրատակ Այլ քանորդ Գլուխներ:

Իսկ ուրախ գիշերակց իրան զօրացել շարունակութիւնը—կը մենք մնացինք միայն չորս հոգի: Կարճապիտ կայկազարու, Երեկոյն, դու և ես—գնաց անմահ... Ժամանակ չեղաւ, որ ստացածն համարը ամբողջովին կորցրաւ: Փառք Աստուծոյ, որ զէնք վերջին տողերը տեսցին և գէթ միւլիթարկած իշար ամառուցներով...

Գնաց բարեւաւ, անմահալի ընկեր: Տ. Նաղարեան

ԺՈՂՈՎՐԴԻ ԱՐԺԱՆԱԽՈՐ ԶԱՆԱԿԻ ԹԻՇԱՆԱԿԻՆ

Միտում... զնաց յաւիտենականութեան գրելով ընտիր գործերն ինչպէս էր Լազար, Թադոս, զարոյց, զբանաստեղծներ, զհրաշ-

ցելութիւն և հայ ժողովուրդ, բոլորն էլ ողբում են Այլ քանորդ Գլուխներին մահը: Չունենք այլ ևս խօսքի և գործի օրինակի: արտայայտելը, գրչի և մտքի շխտակ ու փայլուն ուսուցիչը, ժողովրդի անտեսական ցաւերի դարմանողը, մայրենի բնիկ «Միտող», և այլն և այլն:

Հանդուրեցալ իրան օժտած բազմաթիւ մանի ձերբեր ու շնորհներն առատորէն նուիրաբերում էր հայ ժողովրդի ծով կարեւորներին: Նա չէր խնայում ոչ իրան, ոչ իր հարուստ մտաւոր գանձն ու անձնական առողջութիւնը: ամենը անդադրում գիշեր-ցերեկ, տարւոյ մեծ մասը ոտի վրա, կամ անապարհորդելիս, կամ ժողովուրդին, կամ այլ և այլ կուտուրական հաստատութիւններում անխնայ վատնում էր յանուն իր սիրած ժողովրդի:

Ան ալ մեղաւորան, անհանգիստ, քրտնալի, մտքի ու հոգեւոր անդադրում աշխատանքը, որի համար հանդուրեցալը զո՞ւրաբեց իր առողջութիւնը, հասցրեց նրան գերեզման:

Ինչպէս նա, ինչպէս մի քաջ գիշեր պառկեցաւ իր զաւորին, երբ իր հոգեւոր ու մտքի կարողութեամբ պարտաւորում էր պաշտպանել ու պատնէլ հայրենական վեհ գաղափարներին մի ուրիշ մարտնչոյ յիշատակը նրա շիրիւի վրա:

Թաղում ենք Այլ քանորդ Գլուխներին, բայց արեւը լցվելով է այն վերջ, որը բացեց նա...

Ա. Նաղարեան
ԱԼԷԿՍԱՆԴՐ ԳԱՆԱԹԱՐ

Եթէ Պետրոսեան ճեմարանը տուել է իր մեծ հայրենիքին տարաբնուէր մտնողներին մի փայլուն շարք, որոնք պահպանեցին, օրուէ մի սրբութիւն, պատմական արամադրութիւն: Եթէ այլ մարդիկ ի դէմս մի տաղանդի հայերի, լծարաբար հերկեցին և մեր երկիրը, Գլուխներ, որպէս primus inter pares, հասցրեց այդ ժողովրդասիրութիւնը մինչև մեր օրերը: Թողնելով մեզ «Մշակը» որպէս մի աւանդ մեր շրջով իր զօրքի և անհանգիստի, նա քաղաքացի մեզ սովորեց, աշխատել և հաւատարմ:

Եւ խոնարհելով այսօր, կարագիտ, քո առաջ, մենք մեր լուսն արտասուցների հետ ընդունում ենք քեզ և մեր հաւատարմացումը: մենք նոյնպէս լծարաբար կը քաշենք մեզ թողնած դրութեանը, մենք իր սրբութեան մեր գաւառը, մենք ինքնուրոյն մնանք...

Ստեփան Դորդոնեան
ՊԱՏԿԱՆՈՒԹԻՒՆ ԱԼԷԿՍԱՆԴՐ ԳԱՆԱԹԱՐՈՐԶՆԵԱԿ ԹԻՇԱՆԱԿԻՆ

Հանդուրեցալ յանդարձական մահը նոր դարաշրջան է բաց անում: Տեսնեք լրագրի երեկը, տեսնում ենք այսօրը, իսկ վաղը... Գր. Արծրունին անմահութեան հանձնարարով «Մշակը» բարձրացրեց գաղափարակաւին: Այլ Գլուխները նուիրաբերութեամբ պահպանելով աստուածական սրբութիւնները, անհնալ զրեց և իր ներքին բնազդին: Այն ընտելի մղումը նա կամաց-կամաց առաջ քաշեց ազգի հաւաքական հանձնարը: իր առջև բացեց աստուածական ճանապարհը, հաղթանք մանապարհը: Կուցեց, պատեւ լուրջեց, բայց չընկճեց և հետեւեց իր աստղին:

Այսօր հետեւ բաց ճակատով դառնել ազգի հաւաքական հանձնարը—անա վաղան համար նրա թիւղած աւանդը: Սկսվել է բարեշրջութիւնը, նա պէտք է վախճանին հանուն:

Այն, փոքր ազգ ենք, մենք չենք կարող մեր կաշեկը դուրս գալ, պէտք է ապրել և բարգաւաճենք մեր փոքր հանձնարով: Փոքրի մէջ մեծութեան ճանապարհը գտնել, այս է մեր ճակատադէպը:

Նա, որ իր մահով այսպիսի սրտազնուութիւն է ներշնչում կենդանիներին, նրա դա՛ւ քաղի առաջ խոնարհում եւ անուշ: զնա հանդիսատ, դու ընդ կատարելով:

Սեդրաք Մանդլինեան
Վ Ե Ր Զ Ի Ն Հ Ր Ա Փ Շ Տ Տ

Անադրոյն հարուածի առաջին րօպէններին, խնամազին մարդու տաք դիմալի առաջ, մենք տարկեցինք ինչպիսիւր զգացմունքներին, որոնք ամբողջովին պատեցին մեր հոգին ու մարմը:

Ու մենք միայն ողբացինք ու լացինք յաւանտ, որբացած, անխելիք...

Մի շարքի դաճաղում մշտնջենական խաղաղ հնչիլ մէջ, անսա, ջնած է իր դու՛ հրակալ, այն երանելի քնով, որին այնպէս փափագում էր քո 40-ամեայ օրն ի բուն անդադրում ետեւ կենսաւոր, վատաբանող լուսատու գլխով և արեւ ժողովրդասէր սրտիկ գործունէութիւնը յետոյ...

Մեզ երազ էր թուում կատարեալ աղէտը և մեր բանականութիւնը չէր հաղորդում սարսափելի, անողոր իրականութեան հետ: Հայ ժողովուրդը իր առօրին կենսաբնական ժողովրդական ու արժանաւոր դաւաճելի դարձնում էր սպասում, և ամենաբարձր օգնութեան էին կարող, մեծանոց և անսխալագոր Գլուխները...

Անգլ, սարք գիտականութիւնը այսօր իր բոլորազգի ցատակով մեզ ամենի մասնաւոր է և անուշ բոլորեց սերված ու յարգը-

ված, մանաւանդ հայ գիւղական ազգաբնակչութիւնից պաղտած մարդու սրտածմիրի տխուր յուրաբերութեանը:

Ունի ենք մենք թաղում այսօր, ձեռն է կորցրել հայ ժողովուրդը, Կովկասը և Ռուսաստանը:

Մի հաղորդաւոր ու անփոխարինելի գործընկեր, որի բացը ստեղծում է առաջ բերում ամենի մէջ, որի պայծառ անուշ ունի տաւերով է արձանագրվելու պատմութեան մէջ:

Թաղում ենք... Ո՛հ, որպիսի սարսուռ է պարունակում այս բառը, որպիսի անհասկալի փշուղ է ինչպէս է համարում նա տաճանապետ «Մշակ» գերբայտարար համար...

Գեղ ենք թաղում, սիրելի Գլուխներ: Մահկանացուի անկարողութիւնը տեղի է տալիս բնութեան օրէնքին, ինչ արած...

Սակայն քո հոգին՝ վեհանձն ու առաքելի՛ միախառնվելու է երկրեւոր այն բազմաթիւ հոգիներին հետ, որոնք մահկանացու կենսաբնական ընթացքաւ ժողովրդի հետ, ժողովրդի համար՝ մեծաւորն ու էլ աւելի վեհ գաղափարով:

Գր. սրբազան յիշատակը փայլուն աստղի նման ուղեւորելու և ուղեցոյց է ծառայելու յետագայ սերունդներին, գործելու միջոցով ազդելու:

Որբացած «Մշակ» քո աշխատակիցները աջօրեալ ու երկրպագուելու կը գան քո նուիրական շիրիւին...

Թաղմ ծաղկեցնելով՝ ամեն անգամ՝ կը հիւսնենք մեր սիրտը ու զգացմունքները պատկեր պարթի մտքի ու մեծ հոգեւոր յարաբանքը զարգացնելու համար...

Իսկ այսօր մենք մեր վերջին հրաժեշտն ենք տալիս քո վատապաշտ մարմնին, անմահութեան Գլուխներ:

Սուրբ գերեզմանն է դառնալու նրա ապաստարանը:

Գր. ամենի հոգին, իսկ հոգիք՝ մեզ:

Ջերմ համոզող քո հոգաբարձութեան և բուն յարգանքը քո սուրբ յիշատակին...

Ս. Նաղարեան
ԱԼԷԿՍԱՆԴՐ ԳԱՆԱԹԱՐ ԹԻՇԱՆԱԿԻՆ

Դու, որ գիշեր-ցերեկ, ամառ-ձմեռ դործում էիր անդադար, ազահաբար, առանց հանգիստ անելու և ցատում էիր, որ օր ու գիշերը միայն 24 ժամ ունի:

Դու, որ փոթորիկում էիր լուսաղէմից մինչև յաջորդ լուսաղէմը աշխատանքի մէջ, յոգում քո խելո՞ւ ժողովրդի:

Դու, որ համարում էիր ամեն տեղ, ուր որ կարիք էր զգացվում, և քո խելով ու վաղաւոր ետանդով գործ շինում:

Եւ վերջապէս դու, որի մահին ոչ ոքին յայտնի չէ, թէ ե՛րբ ևս հանգիստ տալիս քո աշխատանքին, այսօր լուսն ու անշարժ, ազնիւ փափ ու ձեռքերդ կը թքիք ծալած՝ պաղած ու դաճողի մէջ:

Դու մի հատ էրիչ չունէիր նման և չը թոնդեցիր յաջորդ:

Ինչ աղբիւրներ, շատ գործեցիր և գնացիր, թաղը դէպի յաւիտենականութիւն, թողնելով ետեւից մի պայծառ դիմ, որ միշտ երեւալու է հայրենիքի երկնականութիւնը:

Գ. Բաշինջաղեան
ԱՆՋՈՒԳԱԿԱՆ ԳՈՐԾԻ ԹԻՇԱՆԱԿԻՆ

Թիֆլիս, 26 հոկտ.

Սրտի անհուն վշտի զգացմունքներով ողբալով անդադական, անփոխարինելի և բազմապատակ Այլ Գլուխներին մահը, եղբ. Ժամանակները ենք իմ սրբազան պաղաք դրին ներկայ լինել բազմապատկ հանդուրեցալի թաղման հանդէպին թէ իրանց և թէ Գլուխներին մեծ աշխատութիւններով ձեռք բերած Գլուխներին Արեւելու կոչեցաւ գնանի վրա կառուցվելի փայտին եղբ. Ժամանակներին գիւղատնտեսական դրոշմի կողմից:

Կատարելով եղբ. Ժամանակներին ցանկութիւնը՝ եւ եւ նրանց հետ միասին ողբում եմ այն մեծ կորուստը, որը գլուխներին կրեց Կովկասի հայ գիւղացիութիւնը: Գիւղատնտեսական դրոշմը բազմ չունեցաւ արժանաւոր Գլուխներին աշխատութեանը, և տեսնել նրա լայն գաղափարներով ծրար գրելով ներքին կենսանք: Գիւղացիութեանը զրկելով այդ սփոխանքից և իր անհանգիստի կենսանքից՝ այսօր սրտաբորբացաւ, և թէ ոչ կարող ձեռքը պիտի նրան փոխարինի:

Ներաբեր ժամանակները պատկեր փոխաբերն ուղեւորներ 300 րօպէ՛ Գործարարութեան Մ. Նաղարեան

Ս. Նաղարեան
Ա Փ Ս Ո Ս . . .

Այլ քանորդ Գլուխներն էլ նման յաւիտենական քնով...

Դու 60 տարին չը լացաւ, դեռ լի գործեր և աղբիւր ցանկութեամբ՝ մահը վաղաժամ լիւրջ նրան միայնեց: Եւ այդ բոլոր իբրեւ մի գործը գերբնական ոյժ՝ անշուշտ կը ցնէ և ոտքի կը կանգնենք ամբողջ հայ հասարակութիւնը: Անողոր ճակատագիր սարսափելի հարուածի աղբիւրներն առաջ ընդադրեցան, մենք դեռ չենք գտնում այդ հարուածի ամբողջ աստիճանները, մենք նրան դեռ մեջ, մեր շուրջն ենք գտնում...

Այն չենք ընդունում շատ անգամ ենք առիթ ունեցել կանգ առնելու հայ ազգի մասնոր և բարոյական վերածնունդին հեղինակ Գրիգոր Արծրունու «Մշակը» մեծ անձնութեանը:

Դու, որ անհոգաբար շխտակութեամբ և անխելի գործունէութեամբ առաջ պահեցիր Այլ քանորդ Գլուխներին, որ օր ու գիշերը միայն 24 ժամ ունի: Դու, որ փոթորիկում էիր լուսաղէմից մինչև յաջորդ լուսաղէմը աշխատանքի մէջ, յոգում քո խելո՞ւ ժողովրդի: Դու, որ համարում էիր ամեն տեղ, ուր որ կարիք էր զգացվում, և քո խելով ու վաղաւոր ետանդով գործ շինում: Դու, որ ծաղկեցնելով՝ ամեն անգամ՝ կը հիւսնենք մեր սիրտը ու զգացմունքները պատկեր պարթի մտքի ու մեծ հոգեւոր յարաբանքը զարգացնելու համար: Դու, որ փոթորիկում էիր լուսաղէմից մինչև յաջորդ լուսաղէմը աշխատանքի մէջ, յոգում քո խելո՞ւ ժողովրդի: Դու, որ համարում էիր ամեն տեղ, ուր որ կարիք էր զգացվում, և քո խելով ու վաղաւոր ետանդով գործ շինում: Դու, որ ծաղկեցնելով՝ ամեն անգամ՝ կը հիւսնենք մեր սիրտը ու զգացմունքները պատկեր պարթի մտքի ու մեծ հոգեւոր յարաբանքը զարգացնելու համար: Դու, որ փոթորիկում էիր լուսաղէմից մինչև յաջորդ լուսաղէմը աշխատանքի մէջ, յոգում քո խելո՞ւ ժողովրդի: Դու, որ համարում էիր ամեն տեղ, ուր որ կարիք էր զգացվում, և քո խելով ու վաղաւոր ետանդով գործ շինում: Դու, որ ծաղկեցնելով՝ ամեն անգամ՝ կը հիւսնենք մեր սիրտը ու զգացմունքները պատկեր պարթի մտքի ու մեծ հոգեւոր յարաբանքը զարգացնելու համար: Դու, որ փոթորիկում էիր լուսաղէմից մինչև յաջորդ լուսաղէմը աշխատանքի մէջ, յոգում քո խելո՞ւ ժողովրդի: Դու, որ համարում էիր ամեն տեղ, ուր որ կարիք էր զգացվում, և քո խելով ու վաղաւոր ետանդով գործ շինում: Դու, որ ծաղկեցնելով՝ ամեն անգամ՝ կը հիւսնենք մեր սիրտը ու զգացմունքները պատկեր պարթի մտքի ու մեծ հոգեւոր յարաբանքը զարգացնելու համար: Դու, որ փոթորիկում էիր լուսաղէմից մինչև յաջորդ լուսաղէմը աշխատանքի մէջ, յոգում քո խելո՞ւ ժողովրդի: Դու, որ համարում էիր ամեն տեղ, ուր որ կարիք էր զգացվում, և քո խելով ու վաղաւոր ետանդով գործ շինում: Դու, որ ծաղկեցնելով՝ ամեն անգամ՝ կը հիւսնենք մեր սիրտը ու զգացմունքները պատկեր պարթի մտքի ու մեծ հոգեւոր յարաբանքը զարգացնելու համար: Դու, որ փոթորիկում էիր լուսաղէմից մինչև յաջորդ լուսաղէմը աշխատանքի մէջ, յոգում քո խելո՞ւ ժողովրդի: Դու, որ համարում էիր ամեն տեղ, ուր որ կարիք էր զգացվում, և քո խելով ու վաղաւոր ետանդով գործ շինում: Դու, որ ծաղկեցնելով՝ ամեն անգամ՝ կը հիւսնենք մեր սիրտը ու զգացմունքները պատկեր պարթի մտքի ու մեծ հոգեւոր յարաբանքը զարգացնելու համար: Դու, որ փոթորիկում էիր լուսաղէմից մինչև յաջորդ լուսաղէմը աշխատանքի մէջ, յոգում քո խելո՞ւ ժողովրդի: Դու, որ համարում էիր ամեն տեղ, ուր որ կարիք էր զգացվում, և քո խելով ու վաղաւոր ետանդով գործ շինում: Դու, որ ծաղկեցնելով՝ ամեն անգամ՝ կը հիւսնենք մեր սիրտը ու զգացմունքները պատկեր պարթի մտքի ու մեծ հոգեւոր յարաբանքը զարգացնելու համար: Դու, որ փոթորիկում էիր լուսաղէմից մինչև յաջորդ լուսաղէմը աշխատանքի մէջ, յոգում քո խելո՞ւ ժողովրդի: Դու, որ համարում էիր ամեն տեղ, ուր որ կարիք էր զգացվում, և քո խելով ու վաղաւոր ետանդով գործ շինում: Դու, որ ծաղկեցնելով՝ ամեն անգամ՝ կը հիւսնենք մեր սիրտը ու զգացմունքները պատկեր պարթի մտքի ու մեծ հոգեւոր յարաբանքը զարգացնելու համար: Դու, որ փոթորիկում էիր լուսաղէմից մինչև յաջորդ լուսաղէմը աշխատանքի մէջ, յոգում քո խելո՞

այլի անդուգական արժանիքները որ-
մարդու, հրապարակախօսի և ժողովըր-
ս լայն խաւերի հրահանգէլի, որոշեց
այ լինել ամբողջ կազմով հանգուցեալի
որդակարութեանը և միաժամանակ յանձ-

